

Fiskeläget Näset, Askums Socken, Sotenäs Härad

När Näset fick vägförbindelse med landsbygden

Näset var ett fiskeläge i stark utveckling, beläget i Sotenäs Härad, Askums socken vid Örnfjorden utmed Klevkilens nålgap. Vid tiden omkring 1900 fanns mellan 400 och 500 invånare, huvudsakligen fiskare.

Vid nämnda tid började emellertid stenindustrin blomstra och utvecklades ständigt, tills världskriget 1914 satte stopp för hela stenindustrin. Den mantalsskrivna befolkningen var då omkring 600 invånare; därutöver fanns något hundratal icke mantalsskrivna stenhuggare även bosatta inom fiskeläget

I och med stenindustribefolkningens vistelse på Näset gjorde sig vägbehovet större än förut. Fiskarne hade ju sin vägförbindelse sjövägen, de hade sina egna båtar, var för varje vecka på besök i Lysekil och köpte där i stor utsträckning sina förnödenheter. Av lantbruksprodukter konsumerade de betydligt mindre än industribefolkningen.

Lantbefolkningen bodde endast några kilometer från Näset men hade inga möjligheter att kunna köra ut med sina produkter. En vägstump av 4 kilometers längd kunde lösa svårigheterna; men hur få detta ordnat?

Bönderna, som på den tiden var allena rådande på vägstämmorna, var ingalunda anhängare av väg, om vederbörande inte själv hade direkt nytta av den. Det gällde sålunda att koppla samman frågan om vägen till Näset med något för bönderna gemensamt intresse och ett dylikt fanns i de oeffterättliga backarna på dåvarande vägar.

Inom Askums socken fanns då Örnbacken, Askums Klev samt Prästbackarna vid Prästbacka. I Tossene var den besvärliga Prästekleven. Ingen av de här uppräknade backarna kunde befaras annat än med halva lass. Vid Prästekleven fick lasset delas i tre delar för att man skulle komma uppför. Det var således både tidsödande och arbetsamt att komma uppför dessa backar. Särskilt var backarna inom Askum rätt mycket trafikerade, enär Örn var tilläggsplats för ångbåtarna, som uppehöll trafiken med Göteborg, Lysekil och Uddevalla.

En av stenhuggarne, som hade rösträtt vid Kommunalstämma i Askums kommun, ingick sålunda en dag med motion till Askums kommuns Kommunalstämma.

med begäran om, att Stämman ville ingå till Sotenäs Härads vägstämma med begäran om undersökning och kostnadsförslag för ny väg mellan vägen Örn-Tossene vid Rävhögen i Askums socken och fiskeläget Näset i samma kommun, dels och alla backar å vägen Örn-Tossene.

Kommunalstämmans ordf. var den sedermera Askums kommuns störste donator, C. M. Engblom i Hogenäs. Han var en hederlig typ av den gamla stammens kommunalmän, som höll styvt på kommunens anseende utåt, bara det inte kostade pengar. För att hindra en sak, som inte passade honom, skyddes inga småknep, som var författningsstridiga. Han kände stämmobesökarna, visste att de inte gärna gick honom emot. Han hade stämmans oinskränkta förtroende, mest vannen (??? beroende) på den stora noggrannhet och reda han förde i det han hade om hand. -Exempel: stebolagen hade ibland vid stämmorna utrustat sina förvaltare med fullmakt för bolagets röster. Dessa fullmakter var för det mesta icke författningsenliga: dels saknades protokollsutdrag att fullmakten stödde sig på styrelsebeslut, dels saknades intyg på den som hade rätt att uppteckna firman, vadan fullmakten ohjälpligt kasserades. Tre gånger kasserades fullmakten, först fjärde gången dugde den.

Emellertid insåg Engblom, att det väckta förslaget om väg till Näset kom att (??skulle) gå igenom på grund av att förslaget var sammankopplat med backarnas borttagande, vadan det gällde att finna någon utväg att hindra detta. Han anmodade därför "den rike i Ödby", Karl Kristiansson, att infinna sig på stämman.

Stämmodagen kom och även bönder och några av stenindustrins förvaltare. Det lilla kommunalrummet blev fullt. Då ärendet föredrogs, motiverades det stora behovet av väg och sänkning av backarna. Ett gillande mummel hördes bland de församlade. Härefter tog Engblom till orda och varnade för de stora kostnader detta förslag skulle medföra. Dessutom är det, menade Engblom, ju en farlig väg att beträda; om stämman som sådan skulle motionera å vägstämman, kan det befaras att kommunerna inom vägdistriktet skulle tävla med varandra på vägstämmorna om nya vägföretag. Bästa sättet är att stämman idag avslår förslaget och att motionären ingår direkt till vägstämman med sitt förslag. Motionären invände härtill, att anledningen till varför han vill gå vägen om kommunalstämman var att han trodde det skulle vara bättre om en kommunalstämma ingick med en framställning än om enskild person gjorde det. Om stämman idag avslår förslaget, så kan ju Herr Engblom mycket lätt få vägstämman att kullkasta förslaget. Så mycket mera som han kan peka på att en kommunalstämma i den av vägen berörda kommunen avvisat förslaget. Repliken framkallade ett allmänt leende. Engblom själv måste dra på det annars allvarliga ansiktet. Nu ryckte några talare in från både bonde- och industrihall. Alla instämde med motionären.

Då debatten förklarades avslutad, framhöll ordf., att här föreligger yrkande på avslag såväl som på bifall, vadan det var bäst att övergå till votering. Men detta är en vägfråga, varför sålunda röstlängden för vägfyrc (?) skall läggas till grund vid voteringen.

-Här gjorde Engblom en medveten oriktighet endast för att vinna sitt syfte. Bland de övriga stämmodeltagarna var det ingen som på stående fot ville opponera sig; man var rätt säker om framgång att döma av debatten. -Men Engblom visste bättre.

Stämman var besökt av 23 personer, Engblom och "den rike i Ödby" hade tillsammans röstetal som räckte över de andra 21 röstande. "Ödbyn" var tveksam att rösta mot frågan. Han sade, då han ropades: "Jag vet inte riktigt hur jag skall rösta, det blev väl inte så galet om vi fick förslaget igenom."

Rösta' du ja? klämde ordf. i.

-Ja, sade "Ödbyn", och förslaget var avslaget.

Vid hemfärden från stämman var vi förtrytsamma över utgången. Från industrihåll menade vi, att det var oriktigt att använda vägfyrktalslängden. Bönderna menade, att det nog var bäst, för annars hade inte Engblom kommit med det.

Emellertid överklagade motionären stämmobeslutet. Engblom sökte förmå ordf. i Municipalstämman att inte bry sig om någon besvärsskrivelse, för det tjänar nog ingenting till. Då han fick besked om att det var motionären som ensam överklagat, gjordes inga vidare försök.

När omsider K.B:s dom kom, löd den på upphävande av det fattade beslutet, och ny stämma skulle utlysas.

Stämman kom och stämmobesökare i flerdubbelt antal. Båda rummen fylldes; Stämman öppnades, K.B:s utslag föredrogs. Efter uppläsningen förklarade ordföranden, att det hela är en tolkningsfråga och att hans tolkning kunde vara lika riktig som K.B:s.

Vid själva ärendets behandling yrkade ingen avslag. "Ödbyn" var inte där, och ensam mot så många röster räckte inte hans (Engbloms, skrivarens kommentar) egna röster, vadan förslaget gick enhälligt (?) igenom.

Ärendet gick sålunda till vägstämman och gick igenom även där.

Så kom 1914 med världskriget, åtföljt av arbetslöshet bland stenhuggarne. Nu var här ett tillfälle till framstöt för vägbyggen. Vägstämman beslutade då sända en deputation till Stockholm och där hos vederbörande myndighet utverka rätt att för sysselsättning åt stenhuggare, som blivit arbetslösa, få igångsätta vägarbeten. Till Kommitterade valdes Riksdagsmannen i Berfendal och Kronolänsmannen i Hunnebo. Dessa

kom tillbaka och rapporterade på en vägstämma att de fått tvenne vägförslag beviljade. Riksdagsmannen hade fått en vägbit i sin hemsocken och Länsmannen en; båda framdragna i en jordterräng och alltså olämpliga som vinterarbete. Vägen Näset- Amborseröd låg till 80% i bergsterräng och sålunda lämplig som vinterarbete. Detta framfördes även av ombudet från Näset, men det renderade honom ett snårigt svar från Länsmannen; det var ingenting att bråka om, för någon ändring var inte att räkna med.

Med detta besked gick ombudet hem och sammankallade Näsets befolkning till ett möte, där ställningen framlades samt föreslogs att sända ett ombud till Landshövding Lagerbring och be honom om hjälp att få vägbygget igång. Förslaget gillades och två dagar efter vägstämman var ombud hos Landshövdingen, där saken framlades. Landshövdingen meddelade, att Herrarne även varit där, men de hade ingenting nämnt om vägen till Näset för honom; hade så skett, kan jag inte se något hinder för att även påbörja denna väg, i synnerhet som det är så mycket bergterräng, som ju är lämpligare som vinterarbete.

Det blev fart på undersökningen och kostnadsförslaget; 6 a 7 veckor efter besöket hos Landshövdingen hölls auktion i Sandbogen på vägsektionerna å vägen till Näset. Arbetet kunde pågå hela vintern utan avbrott, då däremot arbetet måste avbrytas vid båda de andra vägbyggena. Vägen Näset- Amborseröd blev färdig långt före de tidigare påbörjade tvenne andra vägbitarna, som båda var kortare än Näsetvägen.

Vägstämman valde tvenne ombud från varje kommun, som tillsammans med vägstyrelsen ordnade med vägbyggena, utsåg kunnig arbetsledare och fördelade arbetet till bildade arbetslag bland de arbetslösa, ett sätt som fungerade bra, tills Södra Sveriges Statsarbeten övertog rörelsen.

Då vägen var öppnad för trafik och bönderna kom åkande genom samhället, blev de ju omsvärmade av barnen, som rysligt gärna ville åka en bit. En del bönder slog kring sig med piskan, men en och annan förstod småpojarna, tog vagnen full och körde i trav ett par varv genom samhället. När sista varvet var tilländalupet, stod pojarna länge och tittade etter bonden; en av dem utbrister tacksamt förnöjd: " Det var en redig bonne."